

Tarkoituksenmukaisuus Andrea Palladion villa-arkkitehtuurissa
ympäristösuhteen näkökulmasta

Suvi Meskus
Taidehistorian kandidaatintutkielma
Kevätlukukausi 2019
Musiikin, taiteen ja kulttuurin
tutkimuksen laitos
Jyväskylän yliopisto
02.05.2019

Sisällysluettelo

1	Johdanto.....	3
2	Andrea Palladion villa-arkkitehtuuri	4
3	Villojen merkitys 1500-luvun Venetossa.....	5
4	Tarkoituksenmukainen rakentaminen	7
4.1	Sijainnin ja ilmaston vaikutukset terveyteen.....	7
4.2	Veneton haasteet arkkitehtuurille.....	8
4.3	Pneuma	10
4.4	Vuodenaiksidonnaiset tilat	12
5	Rakennusten toteutuminen	15
6	Käyttötarkoituksenmukaisuuden toteutuminen	17
6.1	Palladiolainen villa	17
6.2	Viisi Palladion venetolaisvillaa	18
6.2.1	Villa Badoer.....	20
6.2.2	Villa Foscari.....	23
6.2.3	Bagnolon Villa Piasani.....	26
6.2.4	Villa Saraceno	28
6.2.5	Villa Poiana	30
6.3	Johtopäätökset	31
7	Päätäntö	32
8	Lähteet	35

1 Johdanto

Tässä tutkielmassa tavoitteeni on ymmärtää Andrea Palladion (1541–1580)¹ Venetön alueen maaseutuhuviloiden käyttötarkoituksenmukaisuutta niiden ympäristösuhteen näkökulmasta. Tutkimuskysymykseksi rajautui selvittää millaiset käyttötarkoitukseen, sijaintiin ja ympäristöoloihin liittyvät tekijät vaikuttivat Andrea Palladion villa-arkkitehtuuriin 1500-luvun Venetön alueella. Suhteutan Palladion villa-arkkitehtuurin klassiseen perinteeseen ja tarkastelen sitä historiallisen ja kulttuurimaantieteellisen kontekstoinnin kautta. Omassa analyysissäni tarkastelen, kuinka nämä tekijät näkyivät käytännössä viidessä Palladion maaseutuhuvilassa. Keskityn Palladion villa-arkkitehtuuriin ja jätän syvällisemmin käsittelemättä Palladion henkilöhistoriaan liittyvät tekijät, sillä ne eivät ole tutkimuskysymykseni kannalta olennaisia ja tietoa niistä löytyy runsaasti aiemmista tutkimuksista².

Merkittävä aineisto tutkielmani kannalta on Palladion pääteos *I Quattro libri dell'architettura, Neljä kirjaa arkkitehtuurista*. Teos julkaistiin ensimmäisen kerran vuonna 1570 Venetsiassa. *I Quattro Libri dell'architettura* käännettiin ensimmäisen kerran englanniksi vuonna 1715, jonka jälkeen toinen ja Palladion alkuperäiselle teokselle uskollinen käännös julkaistiin Isaac Waren toimesta vuonna 1738. Tutkielmassani käytän Waren käännöksen uusintapainosta vuodelta 1965.³ Analyysini kuvaliitteet ovat samaisesta painoksesta. Kutsun teosta sekä sen vakiintuneella suomenkielisellä käännöksellä, että lyhennyksellä viittaamalla siihen Neljänä kirjana tai Quattro Librinä. Tutkielmani kannalta keskeinen termi villa toistuu myös usein. Viittaa sillä renessanssiajan maaseutuhuviloihin, eli aatelisten tilaamiin suurikokoisiin yksityisrakennuksiin, joiden yhteydessä oli puutarha ja jotka toimivat maanviljelyksen keskuksia. Tekstissä käytän termien villa ja maaseutuhuvila lisäksi sanoja huvila ja rakennus.

Analyysissä käyttämäni keskeinen lähde on teos *Palladio, the Villa and the Landscape* (Sminek, Niemeijer, 2011). Vaikka teos sisältää runsaasti olennaista tietoa tutkielmani kannalta ja totesin siinä esitettyjen havaintojen olevan linjassa muun lukemani tutkimuksen kanssa, oli siinä kuitenkin havaittavissa hämmennystä aiheuttava virhe. Teos

¹ Palladio 1738 (1965).

² Esimerkiksi Wittkower, 1949.

³ Palladio, 1738 (1965).

sisältää kymmenen Palladio villan käsittelyt ja kunkin villan yhteyteen on liitetty myös kuva Palladion alkuperäisestä piirroksesta rakennuksesta. Analysoimieni viiden villan kohdalla Palladion piirrokset on virheellisesti esitetty peilikuvina.⁴ Tämä on kriittistä ajatellen tutkimusta, jonka huomion keskipisteenä on rakennuksen sijoittuminen maisemaan. Havaintojeni mukaan tämä peilikuvaisuus ei kuitenkaan toistu teosta varten tuotetuissa uusissa piirroksissa, joten pidän teosta virheestä huolimatta luotettavana lähteenä.

Valitsin tähän tutkielmaan analysoitavaksi viisi Palladion maaseutuhuvilaa, Villa Badoerin, Villa Foscarin, Bagnolon Villa Pisanin, Villa Saracenon ja Villa Poianan. Kyseiset villat rakennettiin noin aikavälillä 1542–1560 ja ne sijaitsevat kaikki kohtuullisen pienellä alueella Italian Venetossa. Rajasin analyysiini juuri kyseisiin rakennuksiin, sillä ne kaikki rakennettiin soiselle maaperälle ja täten niihin on sovellettavissa kyseessä oleviin olosuhteisiin liittyvät renessanssin arkkitehtuurin ihanteet. Kaikki viisi villaa myös kuuluvat Palladion toteutuneisiin rakennuksiin, ja ovat edelleen olemassa.

2 Andrea Palladion villa-arkkitehtuuri

Vitruviuksen (noin 90–20 eaa.) teos *De architectura libri decem* eli *Kymmenen kirjaa arkkitehtuurista* (noin 25 eaa.) on ainut säilynyt antiikin ajan arkkitehtuuria käsittelevä aikalaisteos. Vitruviuksen ja hänen teoksensa merkitys antiikin arkkitehtuuriperinteen välittäjänä ja tämän vaikutus renessanssiin oli merkittävää. Tavoitellessaan klassisen ajan ihanteita renessanssin arkkitehdit Palladio mukaan lukien olivat hyvin perehtyneitä kyseiseen teokseen ja sen välittämiin perinteisiin.

Vitruviuksen asettaman esimerkin mukaisesti Palladio aloitti kirjoittaa omia arkkitehtuuria ja rakentamista käsitteleviä kirjojaan. Näistä ehti valmistua ennen hänen kuolemaansa neljä, jotka julkaistiin vuonna 1570 nimellä *I Quattro libri dell'architettura*. Teos on Palladion uran kirjallisista teoksista merkittävimpana pidetty. *Neljä kirjaa arkkitehtuurista* sisältää Palladion esittelyt yksityisrakennuksista sellaisina kuin hän ne on suunnitellut. Ajan mukaisesti suunnitelmat elivät vaihtelevan sosiaalisen ja taloudellisen tilanteen mukaan⁵. Useat rakennuksista valmistuivat vasta Palladion kuoltua tai toteutuivat muuten

⁴ Katso esimerkiksi Villa Poiana. Sminek, Niemeijer, 2011, 62.

⁵ Aureli, 2011, XIII.

suunnitelmista poiketen. Teos sijoittuu niin kutsuttuun Palladion kypsään kauteen, sillä hän kokosi sitä uransa loppuvaiheessa.⁶

Teoksessa Palladio esitteli laajasti arkkitehtuuria ja rakentamista koskevia sääntöjä ja periaatteita tuoden esille pitkän klassiseen arkkitehtuuriin liittyvän perinteen tärkeimmät osa-alueet ja huomiot tyylliltään niukkasanaisesti. Yhdeksi keskeisimmistä periaatteista hän nosti Vitruviuksen periaatteen kauneuden, kestävyuden ja tarkoituksenmukaisuuden toisiinsa kietoutumisesta. Hyvän arkkitehtuurin edellytyksinä ne olivat erottamattomasti sidoksissa toisiinsa ja vastaavasti kukin täytyäkseen vaativat lukuisten seikkojen ja näkökulmien huomioonottamista. Yksi tarkoituksenmukaisuuden toteutumisen kannalta olennainen ja renessanssiaikaan korostunut tekijä on rakennuksen suhde rakennuspaikkaan ja sen ympäristöön.

Ympäristöolot olivat arkkitehtuurin kannalta hyvin erilaiset maaseudulla verrattuna kaupunkiin. Kaupungeissa rakentamista rajoitti maaseutua merkittävämmän tilanpuute, joka hankaloitti arkkitehtonisten visioiden ja periaatteiden toteutumista.⁷ Myös rakennusten käyttötarkoitukset erosivat paljolti kaupungeissa ja maaseudulla, sillä maaseutuhuvilat toimivat maanviljelykseen liittyvien toimintojen keskuksena sekä kesäajan loma-asuntoina. Rakennuksissa tai niiden kaikissa osissa ei siis välttämättä asuttu aktiivisesti ympärivuotisesti. Kuitenkin erityisesti maaseutua koskevien sääntöjen lisäksi tuli soveltaa ja ottaa huomioon kaikki samat säännöt kuin kaupunkirakentamisessa⁸. Palladio yhtyi Leon Battista Albertin (1404–1474) näkemykseen kaupungeista suurina taloina ja taloista pieninä kaupunkina⁹.

3 Villojen merkitys 1500-luvun Venetossa

Rakennustyyppinä maaseutuhuvilat heijastelivat aikansa yhteiskunnallista tilannetta. Tässä kappaleessa avaan villojen merkitystä aiemman tutkimuksen kautta ja tuon niiden pohjalta esiin muutamia näkemyksiä villan suhteista maisemaan. Paolo Portoghesi ehdottaa Ugo Soragnin tutkimuksiin viitaten villojen olleen ajan ”kapitalistisen suunnitelman

⁶ Portoghesi, 2008, 230.

⁷ Palladio, 1738, Book II.

⁸ Palladio, 1738, Book II.

⁹ Portoghesi, 2008, 230. Myös Palladio, 1738, 47.

ilmentymiä”. Hän toteaa Palladion ihanteiden ja maatalouden todellisten tarpeiden olleen ajoittain ristiriidassa keskenään. Villat edistivät hänen mukaansa rakennusten tilaajien halua kontrolloida maitaan ja niillä työskenteleviä. Toisaalta Palladio nimesi hyvän maaseutuhuvilan yhdeksi piirteeksi avaran sijainnin ja hyvän näkymän talon maille, jolloin rakennuksesta on mahdollista pitää silmällä ympäristöä¹⁰. Maaseutuhuviloihin liittyvän maa-alueiden haltuunoton ja jalostuksen voi myös tulkita ylläpitäneen feodaalisopimuksia, jotka olivat vastoin Veneton alueen tuon ajan virallisia määräyksiä. Tämä viestii alueen aatelisten vanhakantaisista näkemyksistä maanviljelystalouteen.¹¹

Myös James S. Ackerman pitää villaa rakennustyypeistä radikaaleimmin ideologisesti latautuneena, sillä huolimatta näennäisestä omavaraisuudesta maaseudulla, olivat maatalouden keskittymät huviloineen taloudellisesti riippuvaisia kaupungeista. Lisäksi etenkin Palladiolle tyypillinen tapa liittää villojen yhteyteen barchessa-osat¹² alleviivasi edelleen villan taloudellista suhdetta sen ympäröivään alueeseen ja maanviljelystoimintaan.¹³ Tällainen käyttötarkoituksesta lähtöisin oleva tulkintatapa poikkeaa esimerkiksi Rudolf Wittkowerin (1901–1971) näkemyksestä Palladion arkkitehtuurista. Wittkower korostaa renessanssin arkkitehtuurin tulkintaa sääntöjen ja periaatteiden näkökulmasta, jonka mukaan arkkitehtoniset periaatteet toimivat älyllisenä viitekehystenä varsinaiselle muodolle. Tämän ajattelutavan mukaan esimerkiksi rakennusten esteettiset ja funktionaaliset piirteet olisivat olleen alisteisia näille säännöille. Hänen mukaansa Palladio varioi villojensa suunnitelmissa systemaattisesti samoja sommitelmallisia säännönmukaisuuksiaan.¹⁴ Näin ollen Palladion piirrokset eivät näyttäyty muotonsa kautta uniikkeina, vaan ovat systemaattisia variaatioita samoista säännöistä.¹⁵

Myös rakennusta ympäröivään maisemaan liittyi ideologisia ajatuksia. Portoghesi listaa kolme näkemyksensä mukaan keskeisintä tekijää palladiaanisen arkkitehtuurin suhteessa tähän maisemaan. Yksi tekijä on tunnetila, joka syntyi Palladion merkittävimpien rakennusten suhteesta taivaaseen luoden mielikuvan niin sanotusta hengittävästä

¹⁰ Palladio, 1738, Book II.

¹¹ Portoghesi, 2008, 227.

¹² Päärakennuksen yhteyteen rakennetut siivet, joissa sijaitsi maatalouteen ja tilanhoitoon liittyviä tiloja, kuten palvelusväen asuntoja ja varastoja. Yhdistivät päärakennuksen muihin maataloudenhoitoon kuuluviin rakennuksiin. Mm. Portoghesi, 2008, 18.

¹³ Aureli, 2011, 49.

¹⁴ Wittkower, 1998.

¹⁵ Aureli, 2011, 47.

arkkitehtuurista. Toinen on rakennusten horisontaalisuus ja kerroksellisuus yhdistettynä tapaan, jolla seinät kohtasivat maan ja jolla rakennus kohosi maanpinnasta. Viimeinen tekijä on rakennusten avonaisuus, jonka perusteella Portoghesi kutsuu Palladiota Guido Piovenen sanoin arkkitehdiksi, joka loi maksimaalista avonaisuutta suljetun muodon keinoin.¹⁶ Kaikki nämä tekijät liittyvät siihen, kuinka huvilat sulautuivat maisemaansa ja osaksi sen ympäristöä. Portoghesin mukaan Palladio suhtautui maiseman ikään kuin teatteriin, jossa rakennus toimi näyttelijänä.¹⁷

Myös Aureli yhtyy tähän näkemykseen esittäessään, että rakennus loi maisemaan teatraalisen kehyksen. Hänen mukaansa tämä suhde subjektin ja objektin välillä kuvaa tapaa, jolla Palladion lähestyi maisemaa ja ympäristöä. Palladion arkkitehtuurissa ympäristöä ei koettu vain passiivisena alustana arkkitehtuurille, jonka aktiivisuus muodostuu vasta kun sille rakennetaan. Sen sijaan rakennuspaikka oli erityinen, aktiivisesti kullekin rakennukselle tuotettu ja valittu. Molempien näkemysten mukaan maisemalla on aktiivinen rooli suhteessa rakennukseen.¹⁸

4 Tarkoituksenmukainen rakentaminen

4.1 Sijainnin ja ilmaston vaikutukset terveyteen

Palladion arkkitehtuuriin vaikuttivat ajan käsitysten mukainen suhtautuminen ilmastoon sekä arkkitehdin rooliin ja tehtävään suhteessa siihen. Sanalla ilmasto Palladion esikuva ja edeltäjä, Leon Battista Alberti (1404–1472) tarkoitti kokonaisuutta, johon vaikuttivat auringonsäteiden tulokulma maahan, maiseman sijainti ja muoto sekä Albertin mainitsemat ”muut mysteeriset tekijät”. Ilmasto vaikutti Albertin mukaan niin ikäpolviin, kasvuun, ravitsemukseen kuin ruuan säilöntään. Siksi rakennuspaikan sijainnin valinta oli vastuullinen arkkitehdin harteille jäävä tehtävä. Albertin mielestä ilmaston vaikutukset olivat sinällään harmittomia, vaikka ne saattoivatkin aiheuttaa ärtymystä. Toisin kuin Palladio, Alberti ei pitänyt esimerkiksi liikaa aurinkoa suoranaisesti haitallisena ihmiselle. Toisaalta Albertin mukaan ilman huonot ominaisuudet sen sijaan saattoivat olla hyvinkin haitallista. Alberti kirjoitti, että kuka tahansa viisas ja kokenut mies pysyy kaukana suolta.

¹⁶ Portoghesi, 2008, 235.

¹⁷ Portoghesi, 2008, 230.

¹⁸ Aureli, 2011, 64.

Tällä hän tarkoitti, ettei soinen maaperä tarjonnut hyvää sijaintia arkkitehtuurille tai niinkään asumiselle. Kuitenkin näitä haitallisia tekijöitä saatettiin minimoida ja poistaa taitavan arkkitehdin toimesta. Näin täytyi tehdä rakennettaessa esimerkiksi Veneton soiselle alueelle. Sen sijaan ilmastoon vaikuttamista ei pidetty mahdollisena.¹⁹

Myös Palladio asetti vastuun terveellisen ja sopivan rakennuspaikan valinnasta arkkitehdin harteille ja yhtyi Albertiin todetessaan, että arkkitehdin tuli suurella huolellisuudella ja älykkyydellä valita sopiva, terveellinen sijainti maaseutuhuvilalle. Hän korosti sijainnin tärkeyttä erityisesti maaseudulla, sillä huviloiden ollessa asuttuna pääosin kesäsesonkina vaikutti ilmasto haitallisesti ihmisiin. Näitä haitallisia vaikutuksia olivat kehon heikkous ja huonovointisuus, jolta ei voi Palladion mukaan välttyä kesäaikaan edes terveellisimmissä sijainneissa. Ajan yleisten käsitysten mukaisesti Palladion mukaan rakennuksen olisi ihanteellista sijaita juoksevan veden äärellä. Sen sijaan seisovalla vedellä uskottiin olevan hyvin haitallisia vaikutuksia ympäröivään ilmaan, ja kuten Alberti, myös Palladio totesi huonolaatuisen ilman olevan terveydelle haitallista. Hyvän arkkitehdin tuli osata ottaa tämän huomioon. Huonolaatuisen veden vaikutus ilmaan voitiin minimoida rakentamalla korkeammalle veden pinnasta. Tällöin tuulet puhdistivat ilmaa ja asukkaat pysyivät terveinä.²⁰

4.2 Veneton haasteet arkkitehtuurille

Renessanssille tyypillinen kiinnostus ihmisyyteen kasvoi antiikin tekstilähteiden tullessa entistä tutummiksi. Näitä lähteitä kuten Vitruviuksen tekstejä oli toki luettu ja tunnettu jo aiemminkin esimerkiksi keskiajalla. Renessanssiin tultaessa suhde näiden klassisten auktoriteettien välittämiin ihanteisiin muuttui ja ne alettiin nähdä vertailukohtana vallitsevalle ajalle. Arkkitehtuurin kohdalla tämä tarkoitti, että antiikin villoja koskeviin ihanteisiin ja muotoihin alettiin kiinnittää uudenlaista huomiota. Rakennusten suunnitteluun alkoi vaikuttaa käyttötarkoituksen huomioon ottaminen henkilökohtaisen terveyden ylläpidon ja mukavuuden näkökulmasta. Tämä tarve korostui edelleen maaseutuasumisen vetovoiman lisääntyessä kaupungeissa vallitsevien ongelmien vaikutuksesta. Näitä ongelmia olivat esimerkiksi taudit kuten rutto.²¹ Huomattavaa

¹⁹ Hardy, 2006, 50–56.

²⁰ Palladio, 1738, Second Book, Chapter XII.

²¹ Hardy, 2006, 50.

kuitenkin on, että renessanssin arkkitehdit eivät olleet koskaan nähneet antiikkista villaa, jonka periaatteita he tekstilähteisiin pohjautuen tavoittelivat. Tekstilähteisiin ei tiedettävästi myöskään oltu liitetty pohjakaavoja tekstien tueksi ennen 1400-lukua. Lisäksi Ackermanin mukaan hellenistisen ajan maisemamaalauksia, joissa oli nähtävissä villoja, ei löydetty ennen 1500-lukua.²²

Bolognan rauha solmittiin vuonna 1529 ja se takasi rauhan Venetön alueelle, jota kutsutaan myös nimellä *terrafirma*. Rauhan johdosta aluetta voitiin alkaa asuttaa uusia käyttötarkoituksia, kuten maanviljelyä, silmällä pitäen. Näin villasta muotoutui uudenlainen Italian maaseudun siviiliasumisen muoto vaihtoehtona aiemmille linnoitus- ja puolustustarkoituksiin tarkoitetuille rakennustyypeille kuten *città* ja *rocca*.²³ Villan pohjakaava muuttui aiempaan rakentamiseen verrattuna avonaisemmaksi, pois suljetusta muodosta. Enää rakennusta ei ympäröity suojaavilla muureilla ja villa oli orientoitu enemmän ympäröivää maisemaa, kuin omaa pihapiiriään kohti.²⁴

Vuodesta 1529 lähtien venetsialaiset alkoivat ottaa haltuunsa terrafirman soista syrjäseutua ja alueella alettiin rakentaa huviloita. Ennen *cinquecentoa* eli 1500-lukua Italiassa kaupunkien ulkopuolisesta ympäristöstä ei oltu tehty kattavia karttoja. Maisemaan ei oltu suhtauduttu arkkitehtonisen toiminnan tai muokkauksen kohteena, vaan muuttumattomana ja ikuisena taustana. Tästä syystä epäotollisia rakennuspaikkoja, kuten terrafirmaa oli kartettu. Maaperä tällä alueella oli soista, joten alueen käyttöönotto vaati paitsi arkkitehtuurisia erityispiirteitä, myös maaperään kohdistuvaa muutosta. Arkkitehtien kuten Palladion täytyi huomioida muun muassa vesirakentamiseen, maanmittaukseen ja tekniikkaan liittyviä seikkoja uusista näkökulmista. Näitä olivat esimerkiksi tehokkuus ja taloudellisuus, sillä ympäristön haasteisiin vastaaminen esimerkiksi maaperää muokkaamalla aiheutti lisäkustannuksia.²⁵

Se, että maaseutuhuviloita eli villoja käytettiin aktiivisimmin keväästä syksyyn, asetti käyttötarkoituksenmukaisuuden täyttymiselle ilmaston ja ympäristön näkökulmasta omat haasteensa. Ajan näkemysten mukaisesti kesäsesongin kuumuus loi haitalliset olosuhteet

²² Ackerman, 1991, 303.

²³ Hardy, 2006, 50.

²⁴ Ackerman, 1991, 305. Sources of the Renaissance Villa.

²⁵ Niemeijer, Sminek, 2011, 19.

ihmiskehölle. Tästä seurasi, että rakentamisessa täytyi ottaa huomioon ympäristöön ja ilmastoon liittyviä tekijöitä, jotta rakennukset täyttäsivät niille asetetut vaatimukset. Tämän kannalta olennainen huomioonotettava seikka oli tilan sijainti, sekä asuinrakennuksen suhde ympäristöön ja tonttiin. Jo Vitruvius kirjoitti Hippokrateen mukaisesti seisovien vesialueiden, kuten soiden, haitallisuudesta terveydelle. Tämän jatkumon seurauksena Palladio varoitti teoksessaan Neljä kirjaa arkkitehtuurista seisovan veden ääreen rakentamisen vaaroista ja haitoista. Myös Albertin mukaan seisovaa vettä tuli välttää rakennuspaikkaa valittaessa.²⁶ Palladion laatimat ohjeet vastasivat sekä klassista vitruviaanista arkkitehtuuri-ihanteiden jatkumoa, että yleisiä aikansa arkkitehtuurillisia näkemyksiä.

4.3 Pneuma

Yksi antiikista renessanssin aikaan kulkeutunut ihmisen, arkkitehtuurin ja ilmaston suhdetta käsittelevä varhainen tieteellinen teoria oli pneumatologia. Sen nimi tulee ilmaa, tuulta, henkeä ja sielua merkitsevästä sanasta *pneuma*. Antiikkisessa ja renessanssin fysiologisessa ajattelussa pneuma ylläpiti niin ruumiillisia kudoksia, lihaa, ihoa ja luita sekä yhdisti ja ylläpiti taiteita ja tieteitä.²⁷ Useat renessanssiarkkitehtuurin tutkijat ovat keskittyneet arkkitehtuurin matemaattisuuteen elinoloihin vaikuttavien ja niitä säätelevien tekijöiden, kuten tuulten ja ilmanvaihdon, jäädessä keskeisyydestään huolimatta vähälle huomiolle. Ne ovat kuitenkin keskeisiä tekijöitä klassisessa rakentamisessa, sillä suotuisien elinolojen ylläpitämisen voidaan katsoa olleen yksi arkkitehtien päätehtävistä ja kriteereistä rakennuksen tarkoituksenmukaisuudelle.²⁸

Tätä tavoitetta edistävä keskeinen tekijä renessanssin arkkitehteilla oli vahvistaa pneuman tuomia positiivisia vaikutuksia hyvinvoinnin lisäämiseksi. Pneuma nähtiin olennaisena osana harmonian saavuttamisessa ihmiskehon, arkkitehtuurin ja kosmoksen välillä. Rakennus miellettiin välittäjäksi asukkaan sielun ja maailman sielun eli *anima mundi*, välillä. Sen uskottiin antiikin aikaan olevan universumin eläväksi tekevä voima sekä ihmisyyden todellinen alkuperä. Esisokkeraatikoja edustavan Anaksismenesin mukaan maailma oli

²⁶ Hardy, 2006, 49.

²⁷ Kenda, 2006, 13.

²⁸ Kenda, 2006.

hengittävä ja ilma tämän maailman hengitys.²⁹ Renessanssiajan pneumaattinen arkkitehtuuri otti pneuman huomioon lääketieteellisestä näkökulmasta ja antiikin pneumatologeihin yhtyen mielsivät sen kehon läpi kulkeväksi hengitykseksi.³⁰ Arkkitehtuurissa tämä tarkoitti yksinkertaistettuna sitä, että maailman hengityksen tuli päästä kulkemaan tiloissa. Yksi parhaista esimerkeistä pneumaattisesta arkkitehtuurista oli Francesco Trenton Villa Eiola Costozzassa Veneton alueella. Se on rakennettu luolien päälle, jolloin niitä ja rakennettuja tuulitunneleita pitkin pneuma pääsee kiertämään saleissa ja käytävillä. Tällaisia rakennuksia kutsuttiin nimellä *ville spiritali*³¹. Ne edustivat niin kutsuttua hoidollista arkkitehtuuria³² eli yhtä 1500-luvun rakentamisen ihannetyypeistä.³³ Palladio oli perehtynyt Trenton kehittämiin ilman luonnolliseen kiertoon perustuviin ilmanvaihdon mekanismeihin ja hyödynsi näitä omassa maaseutuhuviloissaan. Vincenzo Scamozzin (1548–1616) kirjoitusten perusteella tiedetään Palladion ylistäneen Costozzan huviloita ”arkkitehtonisina laitteina” ja maininneen Trenton Villa Eiolan kutsuen sitä tuulten vankilaksi.³⁴

Arkkitehtuurin lääketieteelliset perusoletukset kulkeutuivat renessanssin ajan arkkitehtuuriin pääosin Hippokrateelta (noin 460–370 e.a.a.). Hänen teoksissaan *Airs, Waters, Places and Breaths* käsitellään erityisesti terveellistä ilmastoa, rakennusympäristöä ja rakennuksien luonnollista ilmanvaihtoa, sekä niiden vaikutusta ihmiskehon ja -mielen hyvinvoinnin ylläpitämiseen.³⁵ Näkemykset hyvästä, terveellisestä rakentamisesta kulkeutuivat Vitruviuksen kirjoitusten kautta renessanssin arkkitehtien tietouteen. Näiden periaatteiden mukaisesti kuumuus ja kosteus loivat epäterveelliset elinolosuhteet, joten niitä tuli välttää. Kuumuuden ja kosteuden vastakohtina nähtiin viileys ja kuivuus, joita tuli rakentamisessa edistää niiden suotuisien vaikutusten vuoksi. Näin ollen arkkitehtien tuli pyrkiä luomaan tiloja, jotka tarjoaisivat viileät ja kuivat elinolosuhteet vaikka ulkopuolinen ilmasto kävisi kuumaksi ja kosteaksi.³⁶

²⁹ Kenda, 2006, 1–4.

³⁰ Kenda, 2006, 1–3.

³¹ Lat. *Spīritālis* (Adj.) Käännetty muun muassa elinilma, tuulihenki, henki, hengitys, hengenveto. Latinalais-Suomalainen sanakirja, toim. Adolf V. Streng.

³² Oma vapaa suomennos. Engl. *therapeutic architecture* (sub.)

³³ Kenda, 2006, 1–20.

³⁴ Kenda, 2006, 13.

³⁵ Kenda, 2006, 3.

³⁶ Hardy, 2006, 48.

Villan suhde ympäristöönsä oli siis olennainen paitsi esteettisten, myös käytännöllisten seikkojen takia. Ympäristö ja ilmasto-olot joihin maaseutuhuvilat sijoitettiin, vaikuttivat suoraan elin- ja viljelyoloihin. Tästä syystä renessanssin käsitykset ilmaston vaikutuksista ihmiskehon ja -mielen hyvinvointiin vaikuttivat suuresti ajan arkkitehtuuriin. Arkkitehtuurin keinoin pyrittiin säätämään asuinoloja suotuisiksi ajan ihanteiden mukaisesti. Palladion ohjeet Neljässä kirjassa ottavat tämän perinteen näkemykset huomioon ja hänen tapansa reagoida ympäristön vaatimuksiin arkkitehtuurin keinoin muotoutuivat ihannoiduksi tyyli-suunnaksi, jota kutsutaan palladiolaiseksi arkkitehtuuriksi. Se pohjasi Hippokrateelta lähtöisin oleviin näkemyksiin sijaintiin, ilmastoon, terveyteen ja ilmanvaihtoon liittyviin seikkoihin. Näiden terveydellisten näkökulmien suosio osaltaan vaikutti palladiaanisen Villan suosion nousuun Veneton alueella 1500-luvulla.³⁷

4.4 Vuodenaikasidonnaiset tilat

Palladion maaseutuhuviloiden arkkitehtuuriin vaikuttivat edellä käsitellyjen rakennusympäristöä, yhteiskunnallista kontekstia ja terveydellisiä näkökulmia koskevien kysymysten lisäksi myös vuodenaajat. Deborah Howard on perehtynyt vuodenaikasidonnaiseen arkkitehtuuriin cinquecenton Italiassa ja sen antiikkiseen perinteeseen. Vuodenaikasidonnaisella arkkitehtuurilla tarkoitan antiikista Vitruviuksen kautta säilynyttä tapaa rakentaa eri tiloja eri vuodenaikojen käyttöön. Kuten todettu, renessanssin arkkitehtuurin ihanteet olivat vaikuttuneita antiikin perinnöstä ja käsityksistä esteettisistä ihanteista. Niiden vaikutuksesta alettiin yksityisrakennuksissa suosia aiempaa ohuempia seiniä ja suurempia ikkunoita. Näin ollen sisätilat altistuivat aiempaa enemmän ilmasto-oloille, mikä vastaavasti aiheutti haasteita miellyttävän ja terveellisen ilmanalan ylläpitämisen sisällä. Ennen klassisten ihanteiden uutta nousua, kuten niin kutsutulla keskiajalla, käytäntönä olleet paksummat seinät pitivät tilat viileinä kesällä ja vastaavasti varasivat enemmän lämpöä talvella.

Muutokset rakentamisessa vaikuttivat sisälämpötiloihin, mistä seurasi muutoksia tilankäyttöön ja lämmitykseen liittyviin seikkoihin. Yksi tapa reagoida vaihtelevaan lämpötilaan oli yksityisrakennusten sisällä tapahtuva vuodenaikasidonnainen muuttoliike.

³⁷ Hardy, 2006, 50.

Vuodenaikojen lisäksi tiloja saatettiin jakaa myös eri vuorokaudenaikojen käyttöön.³⁸ Tämä tarkoitti sitä, että kaikkia villan osia ei käytetty aktiivisesti kaikkina aikoina, vaan asukkaat mukautuivat ympäristönsä olojen vaihteluun ottamalla käyttöön rakennuksen eri osia. Näin rakennus ja sen käyttäjät toimivat aktiivisessa suhteessa ympäristöönsä ja sen muutoksiin.

Palladio korosti Quattro Librissä kaiken arvoisten ja tyyppisten huoneiden tärkeyttä kokonaisuuden kannalta. Kaikki villan osat aina tilan- ja taloudenhoidollisista tiloista vieraiden vastaanottoon tarkoitettuihin puolijulkisiin edustustiloihin olivat olennainen osa rakennusta ja sen tarkoituksenmukaisuutta. Palladio mainitsee vuodenaiksidonnaisista huoneista Quattro Librissä. Hänen mukaansa lämmityksen kannalta oli käytännöllistä, että kesähuoneet olivat tilavia ja talvihuoneet pienempiä. Tällöin kuumina kesäkuukausina käytössä olleet tilat lämpenivät hitaammin, kun taas talviasutut tilat olivat helpommin ja taloudellisemmin lämmitettävissä. Samasta syystä kesäkäyttöön tarkoitettut tilat tuli sijoittaa pohjoiseen ja talvikäyttöön tarkoitettut leudompiin ilmansuuntiin, etelään ja länteen. Näin pohjoissuuntaiset huoneet olivat kesäaikaan varjoisia ja altistuvat enemmän viilentäville tuulille, kun taas talvikäytössä olevat tilat saivat osakseen mahdollisimman paljon auringonvaloa.³⁹

Tukeakseen rakennuksen tarkoituksenmukaisuutta terveyden ylläpitämisen ja edistämisen näkökulmasta, Palladio suunnitteli villojensa keskelle korkeat keskushallit, joissa tuuli pääsi tarpeen vaatiessa kulkemaan ja jotka pysyivät hyvin viileinä sijaitessaan kivirakennuksen keskiössä. Villojen erilaiset aukot, kuten ikkunat ja ovet hän järjesti suoralinjaisesti toisiinsa nähden niin, että tuulen oli mahdollista kulkea niiden kautta läpi huoneiden ja koko rakennuksen. Suoralinjaisuus palveli myös esteettisiä tarkoituksia ylläpitäen harmoniaa ja symmetriaa.⁴⁰ Lisäksi se mahdollisti rakennuksen vuodenaikojen ja lämpötilojen mukaisen säätelyn. Kesäaikaan oli rakennusta mahdollista ikkunoita ja ovia avaamalla viilentää, kun taas talvella rakennuksesta sai suljetumman. Mahdollisuus ilman kierrättämiseen rakennuksen eri tiloissa vastasi myös periaatteita aiemmin käsitellystä pneumasta ja hengittävstä arkkitehtuurista, joka toimi yhdistävänä voimana ihmiskehon ja maailman sielun välillä. Näiden asioiden huomioon ottaminen vastasi myös Palladion

³⁸ Howard, 2001, 127–135.

³⁹ Palladio, 1738, 47.

⁴⁰ Hardy, 2006, 49.

edeltäjän Albertin näkemystä hyvästä arkkitehdista, joka pystyi minimoimaan ilmaston ja ympäristön elinololle aiheuttamia haasteita omalla toiminnallaan.

Vuodenaikojen näkökulmasta Palladio yhdisti aikansa näkemyksiä ja Vitruviaanista perinnettä. Hän yhdisti käsitykset kesä- ja talvihuoneista antiikkiseen näkemykseen rakennuksen orientaatiosta eli asettelusta suhteessa taivaaseen ja ilmansuuntiin. Tämä kuvastaa Palladion halua luoda rakentamisen periaatteita, jotka olivat sovellettavissa jokaiseen huoneeseen ja rakennukseen kokonaisuutena. Palladion viileisiin pohjoisosiin sijoittamien kesähuoneiden tuli olla tilavampia. Talvihuoneet voitiin suunnitella pienemmiksi ja ne Palladio suositti sijoittamaan kohti etelää. Näin talvi- ja kesähuoneiden väliin myös tilaa välivuodenajoille. Tilat kevättä ja syksyä varten sijoitettiin Palladion ideaalin mukaan kohti itää. Idän puolelle rakennusta tuli sijaita myös puutarha.⁴¹ Näin kevästä syksyyn käytettäviksi tarkoitettut tilat tarjosivat hyvät näkymät vehreään ulkotilaan maanviljelyksen ja puutarhanhoidon kannalta vilkkaimpina vuodenaikoina, sekä tarjosivat mahdollisuuden paitsi maiseman ihailuun, myös viljelysten silmällä pitämiseen.

Palladio sijoitti myös kirjaston ja työhuoneet rakennuksen itäpuolelle, mutta vuodenaikojen sijaan syynä tähän olivat vuorokaudenaikojen vaihtelut. Palladion mukaan kirjastoja ja työhuoneita käytettiin aamuisin muita aikoja enemmän, jolloin orientaatio kohti itää tarjosi huoneisiin parhaan mahdollisen valaistuksen vastaten näin niiden käyttöä. Myös ikkunoiden merkitys korostui. Palladion mukaan itään suuntaavien ikkunoiden tulikin olla riittävän kokoisia ja niitä tuli olla tarpeeksi monta, jotta aurinko valaisi tiloja optimaalisesti.⁴² Toisaalta tilat eivät saaneet altistua liikaa ympäristölle ikkunoiden kautta, sillä liika auringonvalo kuumentaisi huoneita liikaa ja vastaavasti kylmällä säällä liian suuret ja lukuisat ikkunat tekisivät huoneista kylmät.⁴³

Näin maapallon liikkeistä johtuvat lämpötilan muutokset, vuorokaudenajan ja vuodenaikojen vaihtelu, vaikuttivat osaltaan Palladion villa-arkkitehtuuriin. Maaseutuhuviloiden ja niiden eri tilojen tuli vastata käyttötarkoituksiaan ja renessanssin käsitysten mukaisesti ilmasto-olot saattoivat joko edistää tai heikentää näitä tilojen

⁴¹ Hardy, 2006, 49–63.

⁴² Palladio, 1738, Book II.

⁴³ Hardy, 2006, 49–63.

ominaisuuksia. Palladion täytyi siis pyrkiä ottamaan huomioon nämä seikat niin, että villojen käyttötarkoituksenmukaisuus ei heikkenisi ilmasto-olojen takia. Tällöin rakennukset myös ylläpitivät ajan käsityksien mukaisia ihanteellisia elinoloja ja terveyttä. Myös Palladion aikalainen Scamozzi argumentoi, että auringon vaikutusten huomioon ottaminen arkkitehtuurissa oli olennaisempaa kuin tuulen, sillä tuulen vaikutuksiin oli helpompaa vaikuttaa. Tämä tapahtui esimerkiksi ikkunaluukuilla. Sen sijaan siihen, miten aurinko rakennusta lämmitti, ei arkkitehti voinut puuttua.⁴⁴

Symmetriasta tuli renessanssin arkkitehtuurissa kaikki rakennustyytit läpäisevä ja kaikkialla läsnä oleva piirre. Palladio noudatti tiukasti symmetriaa pohjakaavoissaan, joten vaikka eri vuodenkierrollisten seikkojen huomioon ottamisen voi katsoa toteutuneen hänen villa-arkkitehtuurissaan, tapahtui se symmetrian kautta ja ehdoin. Palladion villa-arkkitehtuurissa symmetria ei ollut vain esteettinen muotoa koskeva kysymys, vaan myös rakenteellinen ja elinoloja koskeva välttämättömyys.⁴⁵ Aiemmin mainittu rakennuksien aukkojen, kuten ikkunoiden ja ovien, suoriin linjoihin suhteessa toisiinsa orientoiminen on tästä hyvä esimerkki. Ikkunoiden ollessa aseteltuna symmetrisesti vierekkäin ja päällekkäin, ne muodostivat harmonisen rytmin rakennuksen fasadiin. Toisaalta sama symmetria mahdollisti pneuman kiertämisen ja käyttötarkoituksia vastaavien olosuhteiden ylläpitämisen. Tällaista eri funktiot huomioon ottavaa symmetriaa Hardy kutsuu nimellä heijastava symmetria⁴⁶.

5 Rakennusten toteutuminen

Rakennukset eivät useinkaan toteutuneet Palladion *Quattro Libri* –teoksessa esittämien suunnitelmien mukaan. Jatkuva muutoksessa ollut yhteiskunnallinen ja taloudellinen tilanne vaikuttivat rakennusprojekteihin muun muassa viivyttämällä ja pitkittämällä niitä. Palladio kirjoitti arkkitehdin välillä joutuvan joustamaan suunnitelmistaan ja ihanteistaan asiakkaan toiveiden täyttämiseksi.⁴⁷ Nämä tekijät vaikuttivat siihen, että *Quattro Librissä* esitetyt suunnitelmat ja pohjakaavat poikkesivat monilta osin toteutuneista rakennuksista. Lisäksi rakennuspaikoilla oli ennen Palladion suunnitteleminen kokonaisuuksien

⁴⁴ Hardy, 2006, 49–63.

⁴⁵ Hardy, 2006, 49–63.

⁴⁶ Hardy, 2006, 61–69.

⁴⁷ Niemeijer, Smineek, 2011, 31. Myös Palladio, 1738, Book II, Chapter I.

rakentamista usein jo olemassa olevia rakennuksia. Valmistumisen jälkeen rakennukset ja pihapiirit olivat edelleen jatkuvan muokkauksen ja muutoksen kohteena. Niiden Palladion villojen, jotka ovat edelleen olemassa, pihapiirien luonnon- ja kulttuuriympäristö näyttää nykypäivänä hyvin erilaiselta suhteessa Palladion aikaan. Tämä johtuu ajan tuomista, niin aktiivisesti tuotetuista kuin luonnollisesti tapahtuneista muutoksista.⁴⁸

Palladion piirrokset villojen pohjakaavoista eivät sisällä tietoa rakennusten kontekstista *in situ* eli todellisessa ympäristössään. Muutamissa piirroksissa on mukana viljelymaan rajat, mutta muuten rakennusten paikka, mukaan lukien pinnanmuodot ja jo olemassa olleet, ympäröivät rakennukset eivät ilmene piirroksista. Pohjapiirrosten lisäksi Neljässä kirjassa on mukana Palladion sanalliset kuvaukset kustakin rakennuksesta. Osan rakennusten kohdalla tässä kuvauksessa on lyhyesti avattu rakennuspaikkaa, esimerkiksi sen maisemaa tai pinnanmuotoja sekä näiden seikkojen huomioon ottamista.⁴⁹ Piirroksissaan Palladio vältti käyttämästä kuvaperspektiiviä renessanssitaiteilija Rafaelin (1483–1520) ohjeiden mukaisesti. Palladion toteutti piirrokset käyttäen litteää ortogonaalista eli kohtisuoraa kuvaustapaa. Tämä toimi edeltäjänä tavalle käyttää ortogonaalista projektiota myös moderneissa teknisissä piirustuksissa.⁵⁰

Palladion tapa kuvata pelkästään rakennusten pohjakaava ja etufasadi sijoittaa rakennukset näennäisesti tyhjyyteen, täysin irti rakennusympäristöstään ja kontekstistaan. Sminek ja Niemeijer kuitenkin olettavat Palladion matkustaneen säännöllisesti tällä seudulla ja ottaneen rakennusten kontekstin huomioon jo suunnitteluvaiheessa.⁵¹ Vaikka Palladio oli vähäsanainen puhuessaan villa-arkkitehtuuriinsa vaikuttaneista ympäristösuhteeseen liittyvistä tekijöistä eivätkä ne näy pohjapiirroksissa, rakennusten tarkastelu vahvistaa oletuksen ympäristön huomioon ottamisesta.⁵²

Palladio esittää villansa Quattro Librin piirroksissa muodon ideaaleina eikä niinkään todellisina, fyysisinä rakennuksina. Tässä unelmassa ilmanala oli aina täydellistä, joten esimerkiksi piippujen ja hormien piirtäminen suunnitelmiin ei ole ollut tarpeen.⁵³ Kuitenkin

⁴⁸ Niemeijer, Sminek, 2011, 30.

⁴⁹ Sminek, Niemeijer, 2011, 9.

⁵⁰ Aureli, 2011, 50.

⁵¹ Niemeijer, Sminek, 2011, 9.

⁵² Niemeijer, Sminek, 2011, 13.

⁵³ Kenda, 2006, 97.

Palladio käsitteli takkoja tekstissään. Tästä voi päätellä, että vaikka niille ei ollut tilaa piirroksissa, oli lämmittämiseen liittyvät tekijät silti huomioitu.⁵⁴

6 Käyttötarkoituksenmukaisuuden toteutuminen

6.1 Palladiolainen villa

Vuonna 1556 perustettiin Veneton alueelle hallinnollinen toimielin (*Magistrati sopra I beni Inculti*), jonka tavoitteena oli edistää epäsuotuisena pidettyjen soisten maa-alueiden kuivattamista ja sitä kautta alueen asuttamista ja maanviljelyä. Alueen maaperän oltua ennen asumiseen kelvottomana pidettyä, siitä muovattiin nyt aktiivisilla toimilla kuivaa ja peltojen peittämää viljelymaata.⁵⁵ Tämän muokkaustyön tulos on nähtävissä Veneton maisemassa edelleen. Tässä tutkielmassani en kuitenkaan pystynyt selvittämään, kuinka nopeasti vuoden 1556 päätös alkoi konkreettisesti edistämään alueen kuivausta ja haltuunottoa tai kuina nopeasti nämä toimet etenivät ja vaikuttivat.

Olen valinnut tähän tutkielmaan analysoitavaksi viisi Palladion maaseutuhuvilaa, Villa Badoerin, Villa Foscarin, Bagnolon Villa Pisanin, Villa Saracenon ja Villa Poianan. Kyseiset villat rakennettiin noin aikavälillä 1542–1560, joten tulkitsemisen niiden suunnittelun tapahtuneen ennen kuin maanmuokkaustoimien tulokset olivat täysin havaittavissa. Siksi uskon Palladion ottaneen huomioon alueen kosteuden tuomat haasteet villoja suunnitellessaan. Palladion koko tuotanto sijoittuu kohtuullisen rajatulle alueelle ja valitsemani villat sijaitsevat myöskin toistensa läheisyydessä.

Villa oli eräänlainen omakotitalo ja renessanssin käsitysten mukaisesti siten terveyden varjelemiseen ja ylläpitämiseen tarkoitettu tila. Maaseutuhuvilan irrallisuus verrattuna kaupunkien palazzoihin ja muihin rakennuksiin oli näiden funktioiden kannalta välttämätöntä. Tämä tila huviloiden ympärillä altisti rakennuksia enemmän luonnonvoimille, mutta samalla se tarjosi arkkitehdeille mahdollisuuden muodostaa rakennuksen ja ilmaston välille aktiivisemmän suhteen. Tämä suhde ja sen huomioon

⁵⁴ Sminek, Niemeijer, 2011, 82.

⁵⁵ Hardy, 2006, 48–69.

ottaminen oli välttämätöntä, jotta rakennukset vastaisivat tarkoitustaan ja olisivat toimivia ajan ihanteiden mukaisesti.⁵⁶

Jotta villat täyttäisivät käyttötarkoituksensa, tuli arkkitehdin huomioida soisen maaperän edellyttämät erityisvaatimukset. Näin villoista tuli korotettuja ja ilman läpäiseviä.⁵⁷ Alun perin terveydellisistä ja filosofisista lähtökohdista peräisin olevat ratkaisut muotoutuivat pian puhtaasti esteettisiksi ihanteiksi. Palladiolaisen villan tyylipiirteenä oli alun perin ilmanvaihdoillisista syistä vakiintunut korkea keskushalli. Palladion villojen huoneet olivat aina korkeampia kuin ne olivat leveitä. Tämä lisäsi ilmankiertoa ja rakennusten ilmavuutta.⁵⁸ Myös korkea kivijalka vakiintui tyypilliseksi piirteeksi. Sen tarkoitus oli nostaa rakennus riittävän korkealle suhteessa epäterveeseen veteen ja sen pilaamaan ilmaan. Palladio teki myös aumakaton muodikkaaksi ja siitä muodostui omakotitalojen symboli.⁵⁹ Nämä tyylipiirteet vakiintuivat alueen villojen ihanteiksi, ja niitä noudatettiin vielä terrafirman maaperän kuivattamisen jälkeenkin, vaikka kuivattaminen muutti rakennusolosuhteita keskeisesti. Palladiolaisen villan piirteet levisivät myös Veneton alun perin soisen alueen ja Palladion vaikutuspiirin ulkopuolelle alueille, jossa niiden kaltaisia ominaisuuksia ei käyttötarkoituksenmukaisuuden kannalta olisi tarvittu. Piirteet tulivat siis muodikkaiksi ja tämä muodikkaus ohitti niiden funktionaalisen alkuperän.⁶⁰

6.2 Viisi Palladion venetolaisvillaa

Tutkielmani tavoite on ollut selvittää Palladion maaseutuhuviloiden käyttötarkoituksenmukaisuutta niiden ympäristösuhteen näkökulmasta. Olen esitellyt funktioita, joita Palladion villojen tuli täyttää sekä niiden suhdetta ympäristöönsä. Ympäristösuhde muodostui 1500-luvun Veneton fyysisestä maisemasta yhdistettynä ajan terveydellisiin ja filosofisiin ideologioihin ja teorioihin. Pohja Palladion arkkitehtuuriin vaikuttaneisiin renessanssin ajan ympäristösuhdetta koskeviin ajatusmalleihin kumpusi pitkästä klassisesta perinteestä.

⁵⁶ Hardy, 2006, 48–69.

⁵⁷ Hardy, 2006, 51.

⁵⁸ Hardy, 2006, 57.

⁵⁹ Hardy, 2006, 61–69.

⁶⁰ Hardy, 2006, 48–69.

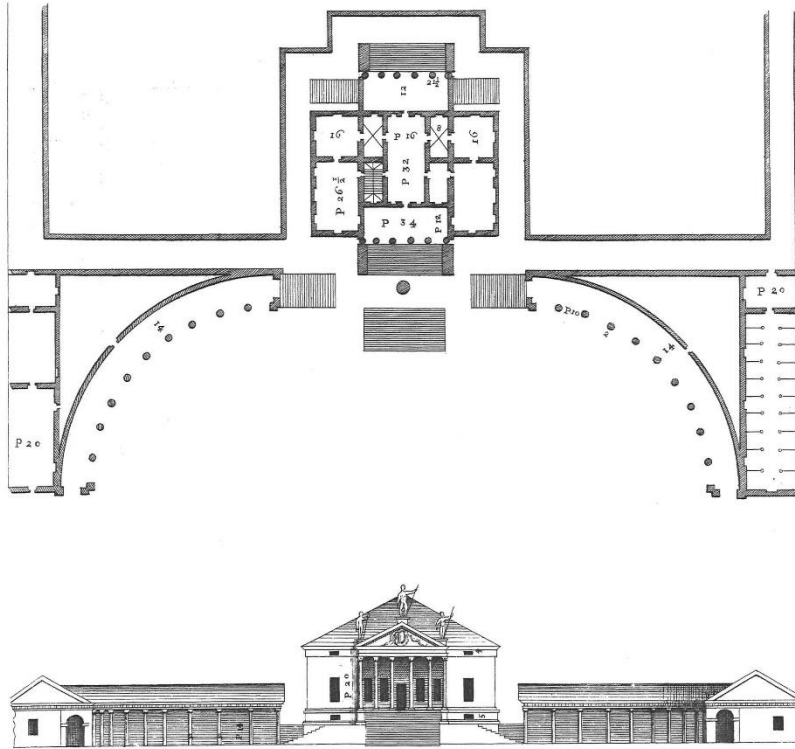
Käyttötarkoituksenmukaisuuden toteutumisen analyysi vaati toivottavien funktioiden hahmottamista.⁶¹ Käsittelemieni villojen voidaan todeta toimineen ainakin maanviljelystoiminnan keskuksina, edustustiloina sekä yksityisasuntoina ja vapaa-ajan loma-asuntoina. Lisäksi ne tarjosivat tiloja työntekijöille sekä toimintoja maanviljelyn tarpeisiin kuten viljan varastointiin. Sminek ja Niemeijer nostavat Quattro Libristä esiin kolme ehtoa rakennuspaikalle, jotka Palladion maaseutuhuviloiden sijainnin tuli täyttää. Nämä olivat rakentaminen keskelle tonttia, näkyvälle ja mielellään korkealle paikalle sekä sijainti puhtaan ja mielellään virtaavan veden äärellä. Kaiken taustalla oli ajatus sijainnista, joka oli *luogo comodo e sano*, eli sopiva tai miellyttävä ja järkevä tai terveellinen paikka.⁶²

Seuraavassa analysoin käyttötarkoituksenmukaisuuden toteutumista ympäristösuhteen näkökulmasta viidessä villassa. Nämä ovat Villa Badoer, Villa Foscari, Bagnolon Villa Piasani, Villa Saraceno sekä Villa Poiana. Valitsin tarkempaan analyysiin juuri kyseiset villat, sillä ne kaikki sijaitsevat Veneton alueella maaperällä, joka oli alkuperäisesti luonnostaan soista ja jota aktiivisesti muokattiin vastaamaan renessanssiin ihanteellista rakennus- ja elinympäristöä. Kuten mainittu, Palladio on vähäsanainen kuvatessaan villoja teksteissään ja myös niiden piirrokset sisältävät niukasti informaatiota rakennusten sijainnista. Pohjakaavojen piirroksissa ei esimerkiksi ole mainittu ilmansuuntia tai muita kontekstianalyysin kannalta olennaisia tietoja. Tästä syystä rajasin analyysini villoihin, joista on saatavilla tarvitsemaani tietoa aiempien tutkimusten muodossa. Kyseisiä villoja on käsitelty teoksessa *Palladio, the Villa and the Landscape*, jonka ansiosta saatavillani oli fyysiseen ympäristöön liittyvää kontekstitietoja. Teos sisältää runsaasti valokuvia ja ilmakuvia villoista. Lisäksi se sisältää karttoja ja tietokoneella mallinnettuja kuvia villoista ympäristöissään. Teos tarkastelee maiseman vaikutusta ja suhdetta villaan lähinnä visuaalisuuden kannalta, mutta näkökulman asettuessa lähelle omia tutkimuskysymyksiäni, tarjoaa heidän kokoamansa ja luomansa aineisto yhdistettynä muihin lähteisiin pohjan omaan analyysiini. Analyysissäni olen teemoitellut käyttötarkoituksenmukaisuusteen vaikuttaneet tekijät karkeasti kolmeen osaan. Nämä ovat pneuma, vuodenkierto ja vuorokaudenajat, sekä maanviljely.

⁶¹ Hardy, 2006, 48–69.

⁶² Sminek, Niemeijer, 2011, 27–29.

6.2.1 Villa Badoer

Kuva 1. Villa Badoer. Piirros Andrea Palladio, XXXI (1738). Skannaus Suvi Meskus.

Villa Badoerin rakentaminen Fratta Polesineen aloitettiin noin vuosina 1556–1557.⁶³ Sitä voidaan pitää palladiolaisen villan arkkityyppinä ja se on hyvä esimerkki vuodenaikasidonnaisesta tilajaosta rakennuksen sisällä⁶⁴. Villa Badoer rakennuspaikalla oli aiemmin sijainnut linna, jonka raunioille uusi villa rakennettiin. Näin se nousi viisi jalkaa eli hieman reilu 1,5 metriä maanpinnan yläpuolelle. Rakennus oli näin ikään kuin jalustalla, kohoten siten ympäristöään korkeammalle tarjoten hyvän näkymän ympäristöön.⁶⁵ Korkea kivijalka täytti monia villalta vaadittuja funktioita. Rakennuksen kohotessa maanpinnasta, avautui sieltä hyvät näkymät ympäröivään tilaan kuten oli ihanteellista. Veneton alueen maaperän ollessa alun perin soista, rakennuspaikan ilma maanpinnan läheisyydessä oli terveyttä heikentävää. Kuten Palladio ja Alberti kirjoittivat, maaperän aiheuttamia

⁶³ Sminek, Niemeijer, 2011, 69–75.

⁶⁴ Howard, 2001, 127.

⁶⁵ Sminek, Niemeijer, 2011, 69–75.

haittavaikutuksia voitiin kuitenkin arkkitehtuurin keinoin vähentää. Tämä tapahtui esimerkiksi sijoittamalla rakennus maanpintaa korkeammalle, kuten Villa Badoerin tapauksessa tapahtui.

Villan ohessa olleet vilja-aitat sijoitettiin edelleen korotetusti suhteessa rakennuksen muihin osiin. Tämän voi tulkita edistyneen pneuman positiivisia vaikutuksia viljan säilyvyyteen. Pneumatologisen ajattelun mukaisesti soisen maaperän saastuttama ilma vaikutti heikentävästi myös ruuan säilyvyyteen. Näin ollen säilyvyys parani kohotessa irti maasta. Vastaavasti villan keittiö, kellari ja muut taloudenhoitoon liittyvät tilat ja toiminnot sijoitettiin rakennuksen alimpaan tasoon⁶⁶. Näin ne eivät olleet häiriöksi talon isäntävälle. Ilmanvaihto lähes maan alle sijoitetuissa taloudenhoidollisissa tiloissa oli sekä pneuman että lämpötilan säätelyn kannalta tärkeää. Siksi rakennuksessa oli useiden ovien ja ikkunoiden lisäksi varsinaiset ilmanvaihtokanavat, jotka sijaitsivat poissa näkyvistä loggian portaikossa.⁶⁷

Kerrosten lattiat olivat kauttaaltaan yhdessä tasossa ja huoneissa oli tasaiset katot.⁶⁸ Huoneiden samantasoisuuden voi tulkita edesauttaneen ikkunoiden ja ovien yhtenäistä suoraa linjausta. Samassa tasossa olevien ikkunat ja ovet lisäsivät edelleen ilman kiertoa tiloissa ja näin edistivät pneuman positiivisia vaikutuksia tehden tilasta terveellisemmän.

Villa Badoer sijoittui tontille itä-länsi suuntaisesti pääsisäänkäynnin ja loggian eli pylväikön suunnatessa itään kohti läheistä kylää. Rakennuksen edusta palveli kahdenlaista tarkoitusta. Se toimii sekä tilana vieraiden vastaanottoon että vastasi maanviljelyksen tarpeisiin toimien paikkana jyvien prosessoinnille. Loggia ollessa suunnattuna itään tarjosi se kesäiltoisin varjoisan tilan oleiluun.⁶⁹ Rakennusta kiersi korotettu kävelytie, ja koko tontti rajautui matalaan aitaan. Palladion pohjapiirroksessa Quattro Librissä on piirretty toinen sisäänkäynti ja pylväikkö talon takaosaan länsipuolelle. Tämä ei kuitenkaan toteutunut rakennuksessa, vaan rakennuksen länsipuoli oli yksinkertainen, eikä siinä ollut lainkaan ovea.⁷⁰

⁶⁶ Palladio, 1738, Book II.

⁶⁷ Sminek, Niemeijer, 2011, 69–75.

⁶⁸ Sminek, Niemeijer, 2011, 69–75.

⁶⁹ Sminek, Niemeijer, 2011, 69–75.

⁷⁰ Sminek, Niemeijer, 2011, 69–75.

Rakennuksen pääsisäänkäynnin suunnatessa kohti itää, olivat sen sivut pohjois-etelä suuntaiset. Loggiasta päin katsottuna, keskushallin etelä- ja pohjoispuolilla sijaitsivat asuinhuoneiksi tarkoitettut tilat. Avara keskushalli oli yksi palladiolaisen villan ominaistyypeistä, ja se lisäsi rakennuksen ilmavuutta. Pohjakaavan symmetrian rikkoi ainoastaan eteläpuolelle sijoitettu portaikko. Villan eteläiselle puolella sijaitsi kaksi näkyvää piippua sekä lähes maanalainen keittiö uuneineen, pohjoispuolella ollessa vain yksi hormi sekä pieni takka. Tämä vahvistaa käsitystä villan tilojen käytön vuodenaikasadonnaisesta vaihtelusta. Tulisijojen sijainnin perusteella voidaan tulkita Palladion optimoineen pohjoispuolen kesäasumiseen ja eteläisten tilojen soveltuvan paremmin viileämpiin vuodenaikoihin.⁷¹

Maaseutuhuviloiden aktiivisin käyttöaika oli keväästä syksyyn, jolloin koko rakennusta asui ja oleskeli eniten ihmisiä.⁷² Silloin koko rakennusta voitiin asuttaa ylläpitäen miellyttäviä ja hyvinvointia edistäviä olosuhteita liikkumalla rakennuksen sisällä. Lämpöä voitiin myös säätää sytyttämällä takka tai hyödyntämällä läpivetoa ilmanvaihtoon.⁷³

Rakennuksen pohjois- ja eteläpuolille sen edustasta kaartuivat pylväiköt, jotka yhdistivät maatalouden ja tilanhoidon tarkoituksiin olevat tilat tontin keskellä sijaitsevaan päärakennukseen. Nuo tilat sijaitsivat suorakaiteen muotoisissa rakennuksissa sijoitettuna itä-länsi suuntaisesti ja symmetrisesti molemmin puolin tonttia. Palladion mukaan maatalouden käyttöön tarkoitettujen sivurakennusten ja tilojen tuli olla riittävän kaukana päärakennuksesta, jottei niistä koituisi häiriötä talon isännälle. Sivurakennuksissa sijaitsivat tilat niin tilanhoitajalle, maanviljelijöille kuin talleille. Ovet ja ikkunat olivat kapeat, kuten Palladion ihanteen mukaan kuului.⁷⁴ Osaltaan tämä vähensi noiden tilojen vuorovaikutusta ympäristönsä kanssa paitsi pitämällä niiden toiminnat poissa näkyvistä, myös suojaamalla niitä liialta auringonvalolta.

Sivurakennukset sulki pihan ja sen sisään jäi itään avautuva puutarha. Kuten Hardy kirjoittaa, Palladion ideaalin mukaan puutarhat sijoitettiin juuri itään, samoin kuin myös

⁷¹ Howard, 2001, 127–135.

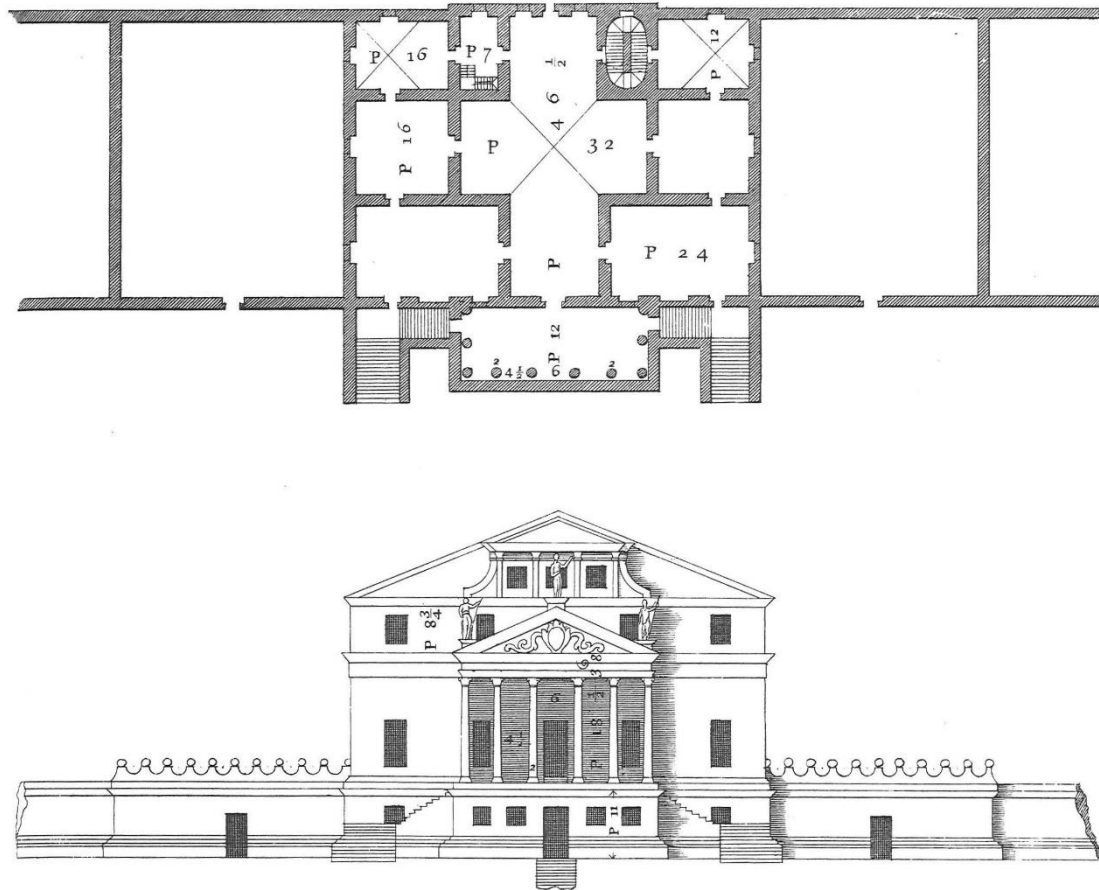
⁷² Sminek, Niemeijer, 2011, 69–75.

⁷³ Howard, 2001, 127–135.

⁷⁴ Niemeijer, Sminek, 2011, 69–75.

kirjasto ja työhuone.⁷⁵ Tulkitseen, että mikäli Palladion periaatteet toteutuivat myös asuinhuoneiden konkreettisessa käytössä, sijaitsivat Villa Badoerin työhuone ja kirjasto samansuuntaisesti loggian kanssa. Näin villan suuret ikkunat avautuivat puutarhaan.⁷⁶

6.2.2 Villa Foscari

Kuva 2. Villa Foscari. Piirros Andrea Palladio, XXXIII (1738). Skannaus Suvi Meskus.

Myös noin vuosina 1559–1560 valmistunut Villa Foscari rakennettiin maaperälle, joka oli alun perin soinen. Kuten Villa Badoer, myös Villa Foscari täytti palladiolaisen villan ominaispiirteet, jotka saivat alkunsa reaktiona lähtökohtaisesti kelvottomaan rakennusympäristöön. Se rakennettiin Brenta-joen mutkaan eteläiselle penkereelle. Vaikka rantapenkereellä sijaitsi jo tuolloin useita huviloita, sai Villa Foscari olla rauhassa omassa mutkassaan. Nykyisin sen ympärille on kasvanut niin puita kuin pensaitakin, mutta

⁷⁵ Palladio, 1738, Book II.

⁷⁶ Hardy, 2006, 49–63.

rakennusaikanaan siitä oli erinomaiset näkymät ympäristöön. Näin ollen se täytti maaseuturakentamiselle asetetun ehdon näkyvyydestä.⁷⁷ Myös joenmutkan eteläpuolelle rakentaminen vahvisti käyttötarkoituksenmukaisuutta, sillä eteläpuoli oli sääoloiltaan pohjoista lempeämpi. Rakennuspaikka sijaitsi lähellä joen suuta, joten se tarjosi käytännölliset kulkureitit maatalouden kannalta. Näin ollen joki lisäsi rakennuksen tarkoituksenmukaisuutta maatalouden näkökulmasta monin keinoin. Tarjoamalla yksityisyyttä selkeällä näkymällä ja kulkureitin. Lisäksi renessanssin hyvinvointia korostavan arkkitehtuurinäkemys mukaisesti virtaava vesi ylläpiti hyvinvointia lisätessään pneuman suotuisia vaikutuksia.

Kuten Villa Badoer, myös Villa Foscari rakennettiin palladiolaiselle villalle tyypillisesti korkealle kivijalalle. Tämä tarjosi asuintiloille etäisyyttä soiseen maaperään ja sen heikentämään ilmaan parantaen samalla näkyvyyttä ympäristöön. Villa Foscari rakennettiin kolmeen kerrokseen. Kerrokset olivat huonejaoltaan symmetriset ja niiden keskellä sijaitsivat hallit, jotka kuten Villa Badoerin kohdella, lisäsivät ilman kiertoa rakennuksessa. Kaksi ensimmäistä kerrosta olivat tasakattoiset ja ylimmässä kerroksessa katto oli viisto. Suurimmat ikkunat löytyivät piano nobilesta. Kaikkein pienimmät ikkunat sen sijaan sijaitsivat pohjakerroksessa, joka oli lähimpänä maanpintaa ja täten eniten kosketuksissa siitä vaikuttuneeseen ilmaan. Kuten Villa Badoerissa, myös Villa Foscarin fasadin aukot sekä huoneiden väliset ovet olivat suorissa linjoissa toisiinsa. Niitä avaamalla oli mahdollista saada koko taloon läpiveto. Tämä paransi tilojen vuodenaikojen mukaista lämmön- ja ilmanvaihdon säätelyä sekä pneumaa ylläpitäen tilojen käytettävyyttä riippumatta sääoloista.

Villa Foscarin kaakkois- ja luodepuolilla sijaitsivat puutarhat. Niiden rajat sisältyvät myös pohjapiirrokseseen Quattro Librissä. Puutarhat rajautuivat huvilan seiiniin yhdistyen pohjakerrokseen koko rakennuksen leikkaavalla käytävällä. Tämä pohjakerroksen läpäisevä leikkaus yhdistettynä Palladiolle tyypilliseen ovien ja ikkunoiden suoran linjoitteluun mahdollisti sen, että mikäli kaikki kerroksen ovet ja ikkunat avaisi, olivat koko rakennuksen

⁷⁷ Sminek, Niemeijer, 2011, 77–83.

sisätilat suorassa yhteydessä kaikkiin ilmansuuntiin.⁷⁸ Tämä vahvistaa käsitystä siitä, että Palladio otti todella tarkasti huomioon aikansa käsitykset ilman kierrosta.

Villa Foscari toimi Villa Badoerin tavoin maanviljelystoiminnan keskuksena. Sen joen puoleinen etufasadi suuntasi viistosti kohti pohjoista avaten etupihan koilliseen. Tämä piha toimitti kahta virkaa toimiessaan sekä edustustilana vieraiden vastaanottoon mutta myös laiturina maatalouden tuotteiden lastaukseen ja purkuun.⁷⁹

Kuten Villa Badoerin kohdalla, myös Villa Foscarin taloudenhoitoon ja maatalouteen liittyvät tilat olivat erillään asuintiloista. Villa Foscarin tapauksessa ei ollut erillisiä rakennuksia tai siipiä, vaan ne sijoituivat huvilan alimpaan kerrokseen. Näissä tiloissa oli pienet ikkunat ja ovet, jotka tarjosivat kulkumahdollisuuden suoraan puutarhasta. Näin tilat olivat muita kerroksia vähemmän kosketuksissa ympäristöönsä ikkunoiden kautta, mutta toisaalta niistä oli välitön kulkuyhteys pihalle.⁸⁰

Villa Foscarin fasadia hallitsevat rakennuksen jokaisessa kulmassa olevat korkeat savupiiput. Ne kielivät jokaisen rakennuksen osan lämmittämismahdollisuuksista, eikä niitä ole mainittu Quattro Librin tekstissä tai piirroksissa. Renessanssin aikaan piiput toimivat statussymbolina, sillä kyky lämmittää koko taloa vaati varallisuutta. Palladion mukaan yksi rakennuksen käyttötarkoitus on edustaa ja vastata isäntänsä statusta⁸¹. Näin ollen voi tulkita, että näkyvät ja lukuista rakennusta hallitsevat piiput edustivat omistajansa korkeaa asemaa ja varallisuutta. Palladion piirtämät villat sijoituivat näennäisen täydelliseen ympäristöön, joten niihin ei oltu piirretty lämmittämiseen liittyviä toimintoja kuten piippuja. Se ei kuitenkaan tarkoittanut, etteikö rakennuksiin niitä olisi ollut suunnitelma tehdä.⁸²

⁷⁸ Sminek, Niemeijer, 2011, 77–83.

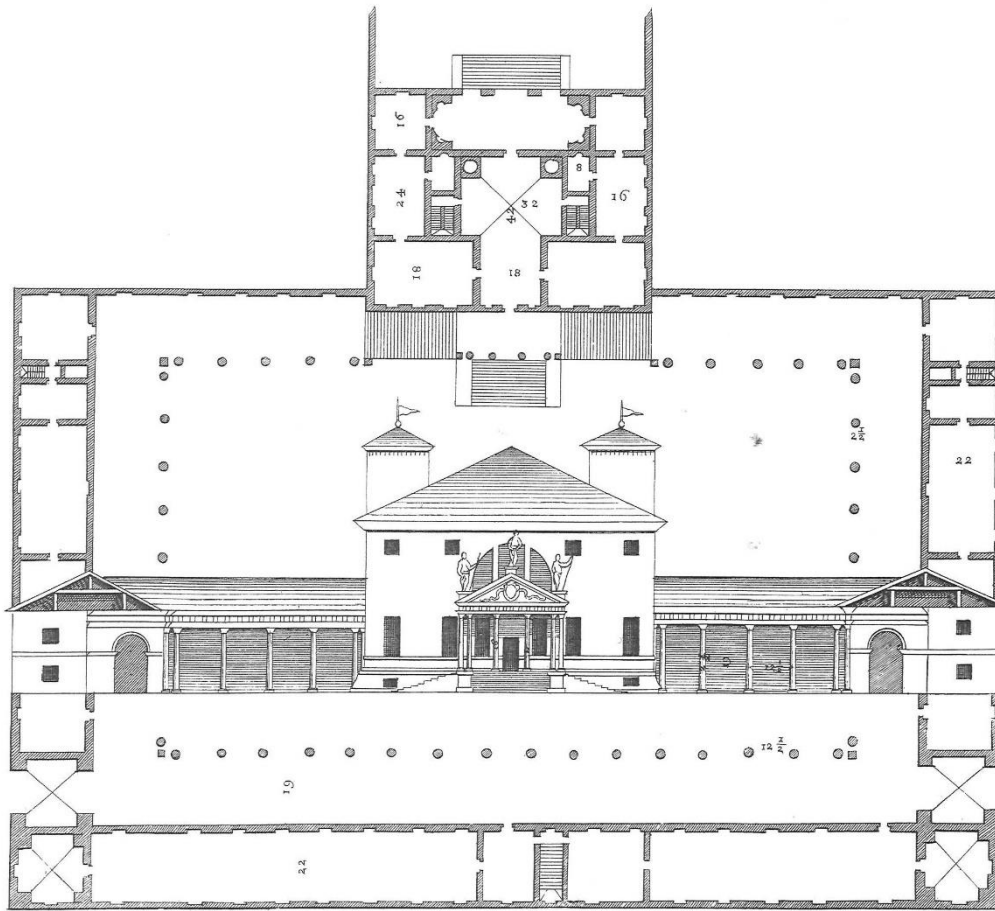
⁷⁹ Sminek, Niemeijer, 2011, 77–83.

⁸⁰ Sminek, Niemeijer, 2011, 77–83.

⁸¹ Palladio, 1738.

⁸² Kenda, 2006, 1–21.

6.2.3 Bagnolon Villa Pisani

Kuva 3. Villa Pisani, Bagnolo. Piirros Andrea Palladio, XXX (1738). Skannaus Suvi Meskus.

Alun perin paikka, jolle Villa Pisani rakennettiin noin vuosina 1542–1545, oli alava ja täytti käyttötarkoituksen edellytyksen näkyvyydestä. Kuten myös Villa Foscari ja Villa Badoer, Bagnolon Villa Pisani rakennettiin korkealle kivijalalle, irti kosteasta maaperästä ja sen huonosta ilmanlaadusta. Toteutuessaan Villa Pisani poikkesi runsaasti Quattro Librissä esiintyvistä suunnitelmista. Palladion piirtämä pohjakaava ei siis vastannut toteutuneita rakenteita.

Kuten villa Badoer, myös Villa Pisanin etufasadi suuntasi kohti kylää. Bagnolon kylään ja tilan pelloille oli loggiasta panoraamanäkymä, joten villan isäntä saattoi pitää ympäristöään silmällä. Rakennuksessa oli myös toinen etufasadi kohti pihaa ja tilan viljelymaita.⁸³

Villa Foscarin tavoin se rakennettiin joen ääreen ja tilaan kuuluvat viljelymaat sijaitsivat molemmin puolin jokea.⁸⁴ Maataloudelliset tilat sijaitsivat molemmin puolin peltoja ja ne oli yhdistetty huvilaan gallerioin. Vastapäätä Villa Pisanian oli suuri barchessa, johon maatalousrakennukset yhdistyivät. Tämä barchessan, villan ja piharakennusten muodostama suorakulmio sulki sisäänsä viljelysalueen, joka oli aidattu matalin aidoin. Villa Pisanissa näkyi selkeästi muutos yksityisrakentamisessa pois puolustuksen tarpeisiin tarkoitetuista rakennuksista, kuten *castellum* tyyppistä. Rakennus sijaitsi matalien pihamaata rajaavien ja ainakin näennäistä yksityisyyttä luovien seinämien ulkopuolella.⁸⁵ Levottomammassa yhteiskunnallisissa oloissa tämä ei olisi ollut mahdollista, vaan päärakennus olisi ehdottomasti sijoitettu seinämien sisäpuolelle. Cosgroven mukaan viljelysmaan aitaaminen seinämillä ei ollut Palladiosta lähtöisin olevan idea, vaan tämän tyyppiset *corte* tai *cortivo* pihat olivat olleet tyypillisiä Veneton alueen suurilla yksityistonteilla jo aikaisemmin⁸⁶.

Villa Pisanin asuintilat jakautuivat symmetrisen pohjakaavan mukaan kahteen rinnakkaiseen asuintilaan, joissa molemmissa oli oma kellari ja vartiotorni. Sisäänkäynnit näihin yksityistiloihin kulkivat keskushallista. Myös Villa Pisanin kohdalla toteutuu Palladion ihanne suuresta keskushallista ja linjassa olevista ovista ja ikkunoista, jotka vastasivat rakennuksen tarkoituksenmukaisuuteen ilmankierron ja pneuman näkökulmasta. Rakennuksen molemmat pääsisäänkäynnit yhdistyivät keskellä rakennuksen pohjakaavaa sijaitsevaan keskushalliin siten, että kun ovet aukaistiin, oli pihalta mahdollisuus nähdä suoraan villan läpi aina toiselle puolelle pihaa asti.⁸⁷ Näin rakennus oli mahdollista saattaa suoraan kontaktiin ympäristönsä kanssa. Tämä edisti rakennuksen ilmanvaihtoa lisäten sen hengittävyttä ja terveellisyyttä kuten oli myös Villa Foscarin ja Villa Badoerin kohdalla.

⁸³ Sminek, Niemeijer, 2011, 50–57.

⁸⁴ Sminek, Niemeijer, 2011, 50–57.

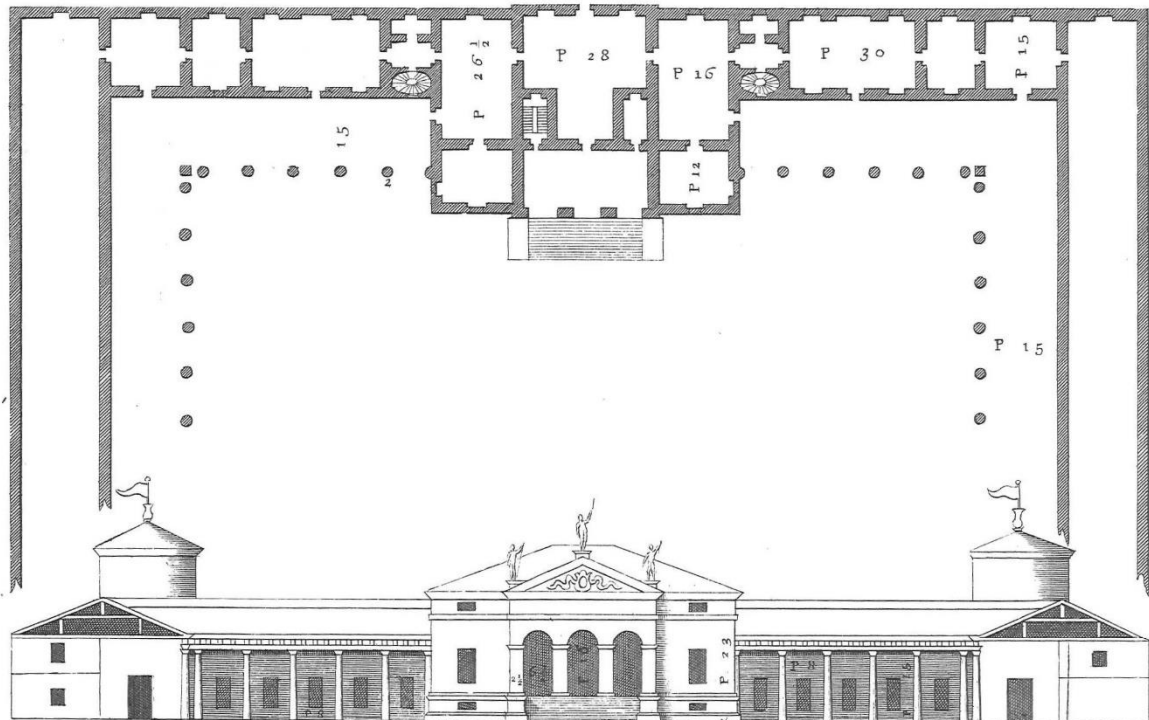
⁸⁵ Sminek, Niemeijer, 2011, 50–57.

⁸⁶ Sminek, Niemeijer, 2011, 30.

⁸⁷ Sminek, Niemeijer, 2011, 50–57.

Varastot, taloudenpitoon ja palvelusväelle tarkoitetut tilat sijaitsivat piano nobilen alapuolella, kun taas viljan säilytykseen tarkoitettu viljaullakko oli ylimmässä kerroksessa. Tulkitseen tämän johtuvan siitä, että Palladio huomio arkkitehtuurissaan pneuman vaikutuksen. Rakennuksen ympäristön maaperän laatu vaikutti negatiivisesti ilmaan ja täten säilyvyyteen, joten arvokas vilja tuli sijoittaa parempaan ilmanalaan korkeammalle irti maasta. Sama ilmiö toistui myös Villa Badoerin kohdalla.

6.2.4 Villa Saraceno

Kuva 4. Villa Saraceno. Piirros Andrea Palladio, XXXIX (1738). Skannaus Suvi Meskus.

Villa Saraceno rakennettiin Finale di Aguliaroon noin vuonna 1545. Palladio orientoi villan pohjois-eteläsuuntaisesti pääsisäänkäynnin ja loggian suunnatessa kohti etelää. Veneton alueen laajamittaisiin kuivaustoimiin ryhdyttiin aikaisintaan vuodesta 1556 alkaen, joten Villa Saracenen ympäristön maaperän voi olettaa olleen soinen. Vaikka tonttikohtaista maanmuokkausta olisi tehty, oli rakennuksen ympäristö edelleen renessanssin ajatusten mukaisesti huonolaatuista. Virtaavan veden ollessa yksi ehto villan sijaintia valitessa, läheisyys lisäsi sijainnin terveellisyyttä ja tarkoituksenmukaisuutta. Kanaali tarjosi myös vettä ja kulkureitin maanviljelyn tarpeisiin.

Villaa ja siihen liittyviä viljelysmaita rajasi matala seinämä. Villa Pisanista poiketen Villa Saraceno jäi kuitenkin noiden seinämien sisäpuolelle. Villa ja pihapiirin rakennukset suuntasivat kohti tietä, joka takasi käytännölliset kulkuyhteydet myös maata pitkin. Korotetun perustan ja avonaisuuden ansiosta rakennuksesta oli hyvät näkymät ympäristöön, jolloin se toimi paitsi näkyvänä maanviljelys- ja liiketoimien keskuksena ja symbolina, myös tarjosi asukkailleen mahdollisuuden tarkkailla ympäristöään.⁸⁸

Villa Saracenen perusta oli korotettu nostaen rakennuksen ensimmäisen asuinkerroksen hieman silmien ja katseen yläpuolelle. Sen pääjulkisivulla ja takajulkisivulla sijaitsivat sisäänkäynnit. Muiden villojen tavoin myös sen ikkunat ja ovet niin ulko-, kuin sisäpuolella olivat suorissa linjoissa toisiinsa nähden. Tästä seurasi mahdollisuus näkymään ja ilmanvaihtoon koko rakennuksen läpi. Sminekin ja Niemeijerin mukaan maanpinnan yhdistyessä piano nobilen tasaiseen lattiaan katseen korkeudella, syntyi illuusio lattian ja maan yhdistymisestä.⁸⁹ Tämä sopii näkemykseen, jonka mukaan Palladio suhtautui maisemaan osana kosmista järjestystä ja loi arkkitehtuuriinsa avonaisuutta yhdistäen rakennukset ympäristöönsä.⁹⁰

Myöskään Villa Saraceno ei toteutunut Palladion Quattro Librissä esittämien suunnitelmien mukaan. Ainoastaan huvila ja sen toinen, maatalouden tarpeisiin vastaamaan suunniteltu siipi toteutuivat. Villa Saraceno oli kooltaan kompaktimpi kuin useat Palladion villat, esimerkiksi Villa Pisani tai Villa Badoer. Se oli kuitenkin hyvin ilmava pohjaratkaisunsa ansiosta. Keskushalli ja asuintilat ikään kuin sulautuvat yhteen tilojen avonaisuuden kautta, ja koko huvila taas sulautui maisemaansa saman avonaisuuden ansiosta. Tämä avonaisuus vastasi tarkoituksenmukaisuutta tarjoamalla näkyvyyttä, hyvän ja terveellisen ilmanvaihdon sekä runsaasti valoa sisätiloihin.⁹¹

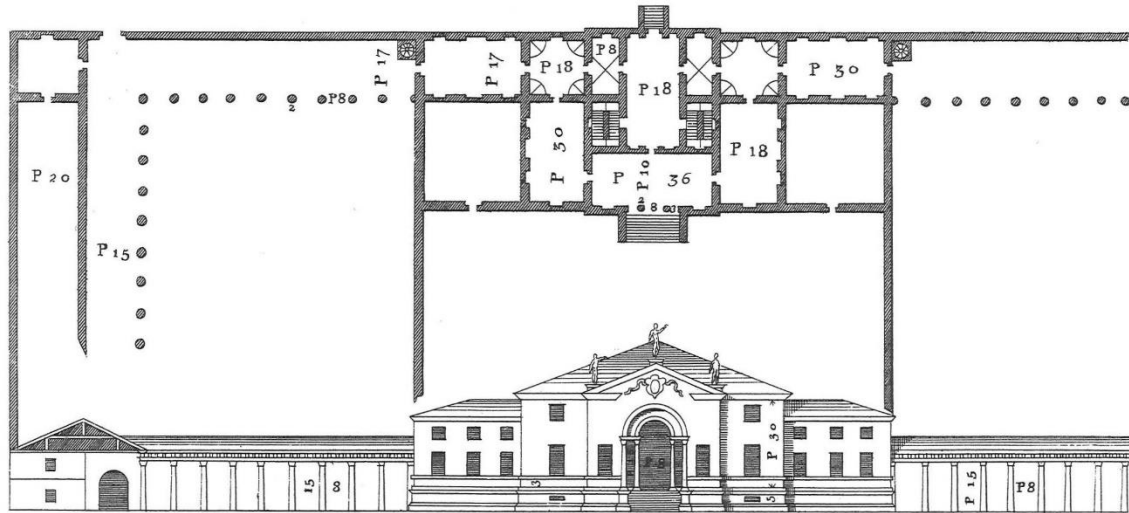
⁸⁸ Sminek, Niemeijer, 2011, 42-49.

⁸⁹ Sminek, Niemeijer, 2011, 42-49.

⁹⁰ Portoghesi, 2008, 235.

⁹¹ Sminek, Niemeijer, 2011, 42-49.

6.2.5 Villa Poiana

Kuva 5. Villa Poiana. Piirros Andrea Palladio, XLI (1738). Skannaus Suvi Meskus.

Villa Poiana rakennettiin vuosina 1548–1549. Se sijaitsi tontillaan etufasadi länteen päin. Siellä sitä vastassa olivat tie ja vanhempi castellum-tyyppinen maanviljelystila Villa Paltinieri. Villa Poianaa koskeva pohjapiirros Quattro Librissä on laajempi kuin keskimääräisesti muiden. Kuitenkin vain villa itse ja sen pohjoinen barchessa toteutuivat suunnitelmien mukaisesti. Suunnitelmissa näkyy myös toinen lisäsiipi maanviljelyksen tarpeisiin, mutta se jäi rakentamatta. Palladion villaa koskevien kirjoitusten mukaan Quattro Librissä talon itä- ja länsipuolille piti tulla viljelysmaata ja puutarha, jolloin piha-alueet olisivat olleet symmetriassa suhteessa taloon. Toisaalta villan ja sen tontin oltua orientoituna näin kohti länttä, oli rakentamatta jäänyt piha-alue toteutuessaan ollut avoin kohti pohjoista. Tällöin se olisi ollut kelvoton viljelykäyttöön.

Villan ilmansuuntien mukainen orientaatio oli ristiriidassa viljelyn kannalta. Villan suuntaaminen kohti tietä voidaan perustella kuitenkin näkyvyyden ja etupihan käytännöllisyyden kautta.⁹² Kuten muiden aiemmin käsittelemiäni Palladion maaseutuhuviloiden, voi myös Villa Poianan etupihan olettaa toimineen paikkana

⁹² Sminek, Niemeijer, 2011, 42-49.

maanviljelyyn liittyville toimille, kuten tavarankuljetukseen ja vastaanottoon, sekä viljan prosessointiin. Siksi oli käytännöllistä sijoittaa se kohti tietä. Villa Poianan käyttötarkoitusta maanviljelyn keskuksena korostaa sen yksinkertaisuus. Palladiolaiselle villalle epätyypillisesti villan etuosassa ei ollut lainkaan virstaa ja rakennuksen sivuilla sijainneilta pelloilta oli suora kulkuyhteys ovien kautta villan kellariin.⁹³

Kuten muidenkin analyysoimieni villojen, myös Villa Poianan pohjakaava oli avara. Sen keskiössä sijaitsi Palladiolle tyypillisesti avara keskushalli, josta oli kulku asuintiloihin. Myös sen ikkunat ja ovet olivat niin fasadissa kuin sisätiloissa linjoissa toisiinsa. Tämä mahdollisti ilman kiertämisen huoneissa. Lisäksi Villa Poianan ilmanvaihtoa tehostettiin sitä varten olevilla erillisillä ilmanvaihtoaukoilla. Ne oli sijoitettu suoraan pääoven ulkopuolelle ja jätetty näkyviksi.⁹⁴ Tämä korosti edelleen rakennuksen ja sen osien käyttötarkoitusten esille tuomista, mutta myös kuvastaa ilmanvaihdon ja lämpötilojen säätelyn merkitystä cinquecenton Italiassa ja Palladion periaatteissa. Kuten liioitellun näkyviksi tehdyt piiput, voi myös ilmanvaihtokanavien katsoa kielivän, että rakennusten ympäristösuhteeseen liittyvät tekniset ratkaisut olivat paitsi käytännöllisyyden kannalta tärkeitä, myös osoitus teknisestä osaamisesta.

6.3 Johtopäätökset

Palladion Venetion soiselle alueelle sijoittuvien villojen, Badoerin, Foscarin, Bagnolon Pisanin, Saracenon ja Poianan analyyseistä ilmenee ympäristöolojen huomioimisen vaikuttaneen Palladion villa-arkkitehtuuriin monin tavoin. Ajan käsitysten mukaisesti arkkitehtuurissa tuli ottaa huomioon käyttötarkoituksen ja ympäristöolojen suhde. Tämä tarkoitti niin ilmansuuntien, vuoden- ja vuorokaudenaikojen sekä pneuman huomioon ottamista. Tämä näkyi analyysoimissani villoissa niiden sijoittumisessa juoksevan veden läheisyyteen korotetulle perustalle, pohjakaavan ilmavuudessa, ikkunoiden ja ovien asettelussa sekä rakennusten orientaatioissa. Kaikkien näiden palladiolaisen villan piirteiksi vakiintuneiden tekijöiden huomioonottamisen tavoitteena oli taata arkkitehtuurin tarkoituksenmukaisuuden toteutuminen ja minimoida Venetion alueen soisen maaperän haittavaikutukset.

⁹³ Sminek, Niemeijer, 2011, 42-49.

⁹⁴ Sminek, Niemeijer, 2011, 42-49.

Useissa tapauksissa villa-arkkitehtuurissa tehdyt ratkaisut palvelivat useampaa kuin yhtä tarkoitusta. Tällainen oli esimerkiksi rakentaminen korotetulle perustalle. Korotettu rakennus täytti käyttötarkoitustaan niin näkyvyyden, kuin terveellisen ilmanalan näkökulmasta. Samoin oli symmetrisesti ja suorissa linjoissa suhteessa toisiinsa aseteltujen ikkunoiden ja ovien kohdalla. Ne täyttivät paitsi Palladion ja cinquecenton esteettiset ihanteet symmetriasta ja harmoniasta. Lisäksi ne mahdollistivat rakennusten lämpötiloihin ja valon määrään vaikuttamisen eri vuorokauden- ja vuodenaikoina. Villan orientaatio suhteessa ympäristöönsä taas mahdollisti suotuisat olot viljelytoimintaan, myös edesauttoi suotuisia elinoloja rakennusten sisällä.

Kuten analyysissäni selviää, maaseutuhuviloiden muoto palveli lukuisia käyttötarkoituksia, joista tutkielmassani nousee keskeisesti esiin hyvinvoinnin ylläpitäminen lämpötilojen säätelyn ja ilmanvaihdon kautta. Lisäksi korostuu villojen yhtäaikainen funktio maatalouteen liittyvien toimintojen ja liiketoimien keskuksina sekä yksityisinä loma-asuntoina.

Tutkielmani ja siihen kuuluvan analyysin perusteella voin todeta, että Palladion villa-arkkitehtuurin muoto ja käyttötarkoitus olivat erottamattomasti sidoksissa toisiinsa. Edelleen ne taas olivat sidoksissa yleisiin 1500-luvun käsityksiin ihanteellisesta muodosta ja arkkitehtuurin lukuisista funktioista. Näihin näkemyksiin vaikutti olennaisesti ajatus arkkitehtuurista hyvinvoinnin ylläpitäjänä sekä ihmisen ja kosmoksen välisenä linkkinä. Tämä taas pohjasi pitkään, antiikista kumpuavaan teoriaan pneumasta.

7 Päätäntö

Olen tässä tutkimuksessa esitellyt Andrea Palladion villa-arkkitehtuuriin vaikuttaneita tekijöitä, renessanssin ajan maailmankuvaa, yhteiskunnallisia muutoksia ja antiikin perinnettä. Näkökulmani on ollut tarkastella niitä rakennusten tarkoituksenmukaisuuden ja ympäristösuhteen kautta. Analysoimani Palladion rakennukset ovat tyypiltään maaseutuhuviloita, jotka toimivat tilaajiensa eli alueen aatelisten maatalouteen liittyvien liiketoimien keskuksena. Lisäksi ne toimivat vapaa-ajan asuntoina etenkin kesäsesonkina tarjoten sekä rauhaa että tilaa kehon ja mielen hyvinvoinnin ylläpitämiseen. Palladion arkkitehtuurissa yhdistyi lukuisia sekä ajastaan, että pitkästä klassisen arkkitehtuuri perinteestä kumpuavia periaatteita ja ihanteita. Hänelle ilmaston huomioon ottaminen

arkkitehtuurissa oli teoretisointia merkittävämpää käytännön ja asumisen kannalta.⁹⁵ Tämä näkyy hänen tavassaan kirjoittaa vähäsanaisesti keskittyen käytännön näkökulmaan tarjoamalla suoria ohjeita rakentamisen tarpeisiin.

Juhani Pallasmaa toteaa arkkitehtuurin tehtävästä muun muassa, että representoidessaan ja jäsentäessään esimerkiksi valtaa sekä yhteiskunnallista ja kulttuurista järjestystä, on se tekemisissä myös perimmäisten eksistentiaalisten kysymysten kanssa⁹⁶. Tutkielmani perusteella voin todeta tämän olleen totta myös Palladion villa-arkkitehtuurin kohdalla. Sen tehtävä ei ollut pelkästään tarjota asumisen ja toiminnan fyysisiä tiloja, vaan myös ylläpitää ihmiskehon ja -mielen terveyttä, sekä yhdistää ihminen osaksi maailmaa. Jos arkkitehtuuri ei täyttänyt näitä vaatimuksia, ei rakennus vastannut tarkoitustaan.

Vaikka 1500-luvun Italian arkkitehtuuria on tutkittu taidehistorian piirissä paljon, on ympäristösuhteeseen ja ilmastoon liittyvää tutkimusta kohtuullisen vähän. Haasteenani oli löytää materiaalia, joka auttaisi vastaamaan tutkimuskysymykseeni siitä, millaiset käyttötarkoitukseen, sijaintiin ja ympäristöoloihin liittyvät tekijät vaikuttivat Andrea Palladion villa-arkkitehtuuriin 1500-luvun Veneton alueella.

Omat haasteensa loivat myös kielikysymykset. Kaikki käyttämäni lähteet on kirjoitettu englanniksi ja tutkimusaiheelle tyypillisesti sisältävät paljon vakiintuneita latinan-, kreikan- ja italiankielisiä käsitteitä. Vaikka olen kääntänyt käyttämieni lähteiden tiedon parhaan ymmärrykseni mukaan, on silti mahdollista, että kieli on vaikuttanut tulkintoihin lukemastani. Tämä osaltaan vaikuttaa tutkimukseni luotettavuuteen. Tästä syystä olen liittänyt tekstin alaviitteisiin joitain käsitteitä alkuperäisellä kielellään tukemaan omia suomennoksiani sanojen sävyerojen tuomat merkityserot minimoidakseni.

Olen käsitellyt tässä tutkimuksessa vain Veneton soiselle alueelle rakennettuja maaseutuhuviloita. Rajasin pois luonnostaan kuivalle maaperälle sijoittuneet sekä mäkiseen maastoon rakennetut villat. Perustelen rajauksen sillä, että mielestäni kandidaatintutkielman rajoissa olisi ollut mahdotonta perehtyä useammanlaisten luonnonolojen vaikutuksiin ja niihin liittyviin perinteisiin. Tutkimusasetelmani on laaja ja

⁹⁵ Hardy, 2006, 51.

⁹⁶ Pallasmaa, 2016, 54.

vaati paljon uuden oppimista. Kandidaatintutkielman rajoissa taidehistorian lisäksi laajojen historiallisten ja maantieteellisten kontekstien rakentaminen osoittautui haasteelliseksi. Siksi olen parhaani mukaan rajannut näitä näkökulmia ottaen huomioon vain tutkimuskysymyksen kannalta olennaiset tekijät. Tämä rajaus vaikuttaa tutkimukseni luotettavuuteen sillä pystyn tarjoamaan vain kohtuullisen kapean katsannon monisyiseen aiheeseen.

Tutkielmaa tehdessäni jouduin rajaamaan sen ulkopuolelle monia kiinnostavia näkökulmia, jotka voisivat auttaa valottamaan cinquecenton arkkitehtuuriin vaikuttaneita tekijöitä uusista näkökulmista. Olen tässä tutkimuksessani selvittänyt käyttötarkoituksenmukaisuuden ja ympäristön suhdetta. Tulkitsen kuitenkin, että aiheesta voisi tehdä vielä laajempaa tutkimusta, kuin mitä olen tämän tutkielman puitteissa pystynyt tekemään. Esimerkiksi pneuman vaikutusta laajemmin ajan arkkitehtuuri- ja ihmiskäsityksiin olisi kiinnostavaa tutkia. Tämän analyysini ulkopuolelle jääneiden villojen ympäristösuhteen analyysi olisi hedelmällistä, sillä se mahdollistaisi eri tyyppisten maisemien ympäristösuhteiden vertailevan analyysin.

8 Lähteet

Ackerman, James S., 1991. *Distance Points, Essays in Theory and Renaissance Art and Architecture*. The MIT Press; Cambridge, Massachusetts: The United States of America.

Aureli, Pier Vittorio, 2011. *The Possibility of an Absolute Architecture*. The MIT Press; Cambridge Massachusetts and London England.

Deborah, Howard, 2001. *Seasonal Apartments in Renaissance Italy*. *Atribus et Historiae*, Vol. 22, No. 43, 127–135. *JSTOR*, www.jstor.org/stable/1483657.

Economakis, Richard M., 2006. *Chasma gês. Delphic pneuma and the cult of Asklepios*. Teoksessa *Aeolian Winds and the Spirit in the Renaissance Architecture, Academia Eolia Revisited*. Barbara Kenda (Toim.) MPG Books Ltd, Bodmin; Great Britain. 22–47

Hardy, Matthew, 2006. *“Study the warm winds and the cold”, Hippocrates and the Renaissance Villa*. Teoksessa *Aeolian Winds and the Spirit in the Renaissance Architecture, Academia Eolia Revisited*. Barbara Kenda (Toim.) MPG Books Ltd, Bodmin; Great Britain. 48–69

Kenda, Barbara, 2006. *Aeolian Winds and the Spirit in the Renaissance Architecture, Academia Eolia Revisited*. Teoksessa *Aeolian Winds and the Spirit in the Renaissance Architecture, Academia Eolia Revisited*. Barbara Kenda (Toim.) MPG Books Ltd, Bodmin; Great Britain. 1–21

Palladio, Andrea, 1738 (1965) *The Four Books of Architecture*. Ware, Isaac (Toim.). Dover Edition. Dover Publications, Inc.; N.Y. The United States of America.

Pallasmaa, Juhani, 2016. *Ihon silmät -arkkitehtuuri ja aistit*. *ntamo*, Bod – Book on Demand; Nordersedt, Saksa.

Placzek, Adolf, K., 1965. Introduction. Palladio (1738) *The Four Books of Architecture*. Ware, Isaac (Toim.). Dover Edition. Dover Publications, Inc.; N.Y. The United States of America. V–VII

Portoghesi, Paolo, 2008. *The Hand of Palladio*. Umberto Allemandi & C.: Turin and New York.

Sminek, Gerrit ja Niemeijer, Johannes, 2011. *Palladio, The Villa and the Landscape*. Käännös Don Mader. English Edition 2011, Birkhäuser GmbH; Basel Switzerland.

Streng, Adolf, V. (Toim.), 1997. *Latinalais-Suomalainen sanakirja*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.

Wittkower, Rudolf, 1998. *Architectural Principles in the Age of Humanism*. Fifth edition. Academy Editions; Great Britain.

Kuvalähteet

Kuvat 1-4: Palladio, Andrea, 1738 (1965) *The Four Books of Architecture*. Ware, Isaac (Toim.). Dover Edition. Dover Publications, Inc.; N.Y. The United States of America. Skannaus Suvi Meskus.